

Profesorius Mykolas Giedraitis – garsiosios kunigaikščių Giedraičių giminės atstovas

HABIL. DR. BENEDIKTAS JANKAUSKAS
Nuotraukos, reprodukcijos iš autoriaus archyvo

GEDRAIČIŲ GIMINĖ

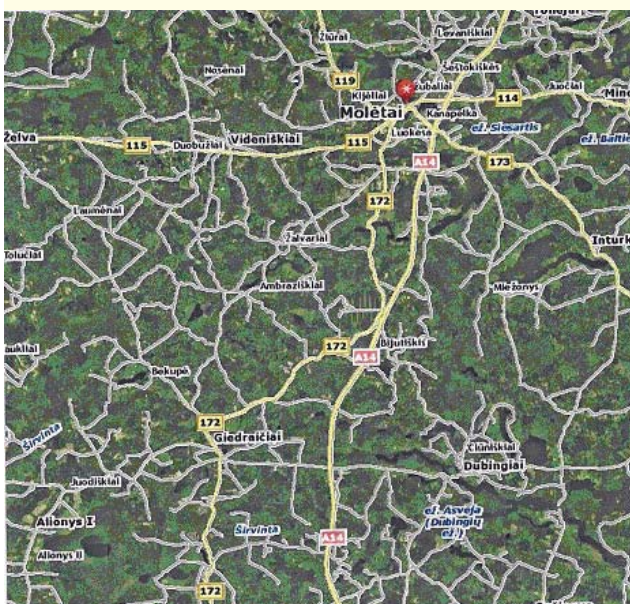
Giedraičiai – Lietuvoje nuo XV amžiaus garsi giminė. Anot istoriko Zenono Ivinskio, Giedraičiai „labiausiai pasižymėjo krašto bažnytniame gyvenime. Trys kunigaikščiai Giedraičiai yra buvę vyskupai Žemaičiuose. O Giedraičių kapitulų narių, klebonų, vienuolių sutinkamas visas būrys“ /8/. Pagal prof. Mečislovą Jučą „Tai viena seniausių Lietuvos sritinių kunigaikščių giminių, palikusių ryškų pėdsaką Senosios Lietuvos valstybės dvasiniame, kultūriniame, politiniame, socialiniame gyvenime“ /12/.

Kunigaikščių Giedraičių valdos buvo Vidurio Lietuvoje – apie Giedraičių miestelį ir Videniškius (Molėtų rajonas).

Giedraičiai – miestelis prie Vilniaus–Molėtų plento ir Kiemento ežero, apie 21 km nutolęs nuo Molėtų (1 pav.). Jų pavadinimas kildinamas nuo istorinės asmenybės – kunigaikščio Giedraiaus. Giedraičiuose gimė bene garsiausias tos giminės

2 pav. (nuo viršaus): Palaimintasis Mykolas Giedraitis; Baltadvario maketas

1 pav. Giedraičiai ir Videniškiiai Molėtų rajone

atstovas – vienuolis Mykolas Giedraitis, vienas iš pirmųjų lietuvių, studijavusių Jogailos universitete Krokuvoje. Miręs jis buvo palaidotas Krokuvos šv. Morkaus bažnyčioje, pripažintas katalikų bažnyčios palaimintuoju (2 pav.).

Kunigaikščių Giedraičių pėdsakų ir dabar dar galima rasti Giedraičiuose ir Videniškiuose. Maždaug už trijų kilometrų į šiaurės vakarus nuo Videniškių yra Baltadvario pilis (3 pav.) Ją XVI a. viduryje už kunigaikščio Mato Giedraičio ir jo sūnaus Martyno lėšas pastatė kvietiniai meistras iš Švedijos. Dar arčiau, tik į šiaurės vakarus nuo Videniškių, yra Liesėnų (Bendrių) piliakalnis, kuris datuojamas I tūkstantmečiu – II tūkstantmečio pradžia (4 pav.). Šalia Videniškių yra Giedraičių funduota renesansinė bažnyčia ir vienuolynas.

Videniškių šventyklos vidus nepaprastai puošnus. Prie bažnyčios pristatyta Giedraičių koplyčia. Joje yra altorius su palaimintojo Mykolo Giedraičio paveikslu.

Einant laikui kunigaikščiai Giedraičiai apsigyveno daugelyje Lietuvos vietų ir už jos. 1528 m. sąraše minima net 80 kunigaikščių Giedraičių giminės atstovų. Kelios Giedraičių giminės šakos buvo gerai žinomos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, tačiau artimų ryšių su LDK valdovais niekada neturėjo /8/. Giedraičių giminės

šeši atstovai ėjo svarbias valstybės centrinių urėdų pareigas, keletas Giedraičių buvo pavietų bei vaivadijų pareigūnai, aukšti kariuomenės vadai. Plačiai žinomi katalikų bažnyčios hierarchais buvę Giedraičiai. Tai Žemaičių vyskupas Merkelis Giedraitis (1576–1609), Livonijos (1765–1778), o vėliau (1778–1802) – Žemaičių vyskupas Steponas Jonas Giedraitis, Žemaičių koadjutorius (1791–1802), o vėliau (1802–1838) vyskupas ordinaras Juozapas Arnulfas Giedraitis, Žemaičių sufraganas Simonas Mykolas Giedraitis (1804–1844) (5 pav.), Žemaičių koadjutorius Ignas Giedraitis (1824–1829) /12/.

Ypač didelis kunigaikščių Giedraičių giminės įnašas į Lietuvos dvasinį ir kultūrinį gyvenimą. Jau XV a. šeši Giedraičiai studijavo Krokuvos universitete. Žemaitijos apaštalu buvo vadinamas vyskupas Merkelis Giedraitis. Jis – aktyvus katalikų bažnyčios reformos Lietuvoje propagotojas, artimas Vilniaus vyskupo kardinolo Jurgio Radvilos bendradarbis, kanauninko Mikalojaus Daukšos globėjas, organizavęs ir finansavęs pirmųjų lietuviškų knygų, išleistų

4 pav. Liesėnų (Bendrių) piliakalnis

Lietuvoje, leidybą. Pirmtako pėdomis ėjo ir kitas Žemaičių vyskupas – Juozapas Arnulfas Giedraitis. Jis buvo lituanistinio sąjūdžio (Nukelta į 20 p.)

5 pav. Giedraičiai
Žemaičių vyskupai.
Viršuje (iš kairės):
Juozapas Arnulfas
Giedraitis, Merkelis
Giedraitis.
Apačioje (iš kairės):
Steponas Jonas
Giedraitis, Simonas
Mykolas Giedraitis.
Antano Ivinskio
fotoreprodukcijos iš
Žemaičių vyskupijos
muziejaus skaitmeninio
vaizdo archyvo